…णें काय पराक्रम केला तें. विजापुरचा बादशा- …आदिलशाह, याणें शिवाजीनें घेतलेला मुलुख आ- … सैन्य सुद्धां येऊन सोडविला तें. पुनः शिवाजीनें कित्येक किल्ले घेतले तें, व त्याचे बापास जाणें धरून विजापुरीं नेला तो बाजी घोरपडा, त्यास सांपडला, त्याला मारून त्याचें गांव …धोळ तें जाळिलें. सावंताच्या वाडी प्रांत शिवाजीनें घेतला तो प्रकार. विजापुरकरांशीं तह केला तें वर्तमान. शाहाजी शिवाजीचे भेटीस आला तें प्रकरण. रायगड किल्ल्याची गोष्ट. शिवाजीचें लश्कर किती होतें तें व त्याचे मुलखाची हद्द किती होती तें.

सोळाशें बासष्टां पासून सोळाशें सदसष्टां पर्यंत. भाग सहा…

६.

शिवाजीनें मोंगलांचा मुलुख घेणेचा उद्योग केला, म्हणून ओरंगजेब बादशाह याणें शाइस्तेखान नामें सरदार याची योजना दिल्लीहून केली. त्या शाइस्तेखानानें पुण्यास येऊन, चाकण किल्ला घेतला; त्यापुढें शिवाजीनें काय पराक्रम केला तें प्रकरण. दिल्लीहून बादशाहानें शाइस्तेखानाला माघारा बोलावून, सुलतान माज़ूम नामें दुसरा दक्षिणेस योजिला.

शिवाजीनें सुरत लुटली. शाहाजीचा मृत्यु. शिवाजीनें आपल्ये नावास राजा असें पद …

"Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

ग घडला. त्यापुढें शिवाजी बादशाहाचे भेटीस दिल्लीस गेला, तेव्हां औरंगजेबानें त्याला बंदींत ठेविला असतां, त्यानें आपला जीव कोणे प्रकारें वांचविला. विजापुरकरांशीं, जयशिंग लढला, त्याचा विशेष प्रकार. त्या जयशिंगानें विजापुरास घेरा घातला असतां, त्याहीं तो मागें हटविला; तो जयशिंग माघारा दिल्लीस जात असतां वाटेनें मृत्यु पावला.

सोळाशें सदसष्ठांपासून सोळाशें एकुणहत्तरपर्यंत भाग सातवा

७

सुलतान माजूम, आणि जसवंतशिंग, यांचा स्वभावाचा प्रकार. त्याचे योगेंकरून, शिवाजीस बादशाहाकडून कांहीं उपकार घडला. विजापुरकरांशीं आणि मोंगल लोकांशीं सल्ला जाला. विजापुरकर व गोंवळकोंडकर, याणीं वर्षास शिवाजीला खंडणी द्यावी असा नेम ठरला. गोवें आणि जंजिरा घ्यावयास शिवाजी गेला, परंतु जय न पावला. शिवाजी आपल्ये मुलखीं वसुलाचा व लष्कराचा बंदोबस्त करीत असतां लोक नानाप्रकारच्या भटकळी करीत होते तें.

त्याणें जे कायदे चालविले, तो प्रकार. त्याचे जवळ राज्यकारभार चालविणारे, कोण कोण कसकसे होते तें प्रकरण.

शिवाजीनें खानदेश लुटला, आणि वसुलाची चवथाई प्रतिवर्षी घेतजावी, असें ठरलें, व औंडा पाटा व साल्हेर, हे किल्ले घेतले. मोंगललोक शिवाजीस जिंकावयास आळस किंनिमित्त करीत होते तें. मोंगलांचा राज्यांतून दक्षिणदेशाचा कांहीं नवा बंदोबस्त जाला तो. मराठेलोक व मोंगललोक यांचे युद्धात मराठे जय पावोन मोठे विख्यात जाले. तें प्रकरण. शिवाजीचें आणि इंग्रेजांचें कांहीं बोलणें जालें तें. शिवाजीनें गोंवळकोंड्यामध्यें स्वारी केली असतां, त्याचे पाठिमागें जंजिऱ्याहून. आणि सुर्तेहून, लढाऊ गलबतें येऊन समुद्रतीरचे त्याचे गांव लुटले. विजापुरच्या बादशाह अली आदिलशाह याचा मृत्यु. शिवाजीनें हुबळी शहर लुटलें, आणि विजापुरचे सरकाराशीं युद्ध केलें. शिवाजी आणि प्रतापराव, यांमध्यें कांहीं वेमनस्य पडलें. शिवाजीनें कांहीं क्रोधेंकरून निक्षेप पाठविला म्हणून, तो प्रतापराव विजापुरचे लष्कराशीं युद्ध करून मृत्यु पावला. त्या युद्धांत मराठे सरदार कोण कोण होते, त्याणीं आपलें लष्कर वांचवून विजापुरकरांचा लष्कराचा पराभव केला. आणि शिवाजीनें त्यांचा संमान केला. शिवाजीला राज्याभिषेक जाला. त्याणें इंग्रेज लोकांशीं तह केला, व कित्येक नवे किल्ले बांधिले; त्या शिवाजीचे शरीरीं साताऱ्यामध्यें समाधान नाहीं असें जालें.

सोळाशें सत्त्याहत्तरांपासून सोळाशें ऐंशीं पर्यंत भाग नववा

१

शिवाजी कर्नाटक प्रांत घ्यावयास गेला तो प्रकार. तो शिवाजी तिकडे जाताना, वाटेनें देवस्थान पाहून तपस्या करावयास गेला. त्याणें करनाटकीं जाउन युद्ध कोणे प्रकारें केलें तें.

२ [illegible] त्याचा सावत्र भाऊ व्यंकाजी, याशीं बोलणें झालें तो [illegible] मोंगल आणि विजापुरकर मिळून गोंवळकोंडेकर यांचे राज्य बुडवायास सैन्य पाठविलें. परंतु तें कार्य शेवटास गेलें नाहीं. [illegible] शिवाजीच्या मरण आणि त्याचे जागीं मराठे [illegible] शिवाजीच्या लष्करावर

व हंबीर राव व मोरोपंत याणीं युद्धें कशीं केलीं. सुल-
ज़ूम यास दक्षिणेचा अधिकार, मातक्यान दिला, तें
ान. मोंगलांचें लष्कर विजापुर घ्यावयास आलें ह्मणू
पाउदखानानें शिवाजीपाशीं कुमक मागीतली. तो
जी मोंगलांचे मुलखीं जाऊन उपद्रव करिताजाला.
आणि तेथून लूट घेऊन माघारा येत असतां, वाटेंत मोंगलां-
चा लष्करापासून मोठें संकट पावला. नंतर महत्स्वशौ-
र्येंकरून, आणि जासुदांचे चातुर्येंकरून, तो व त्याचें सेन्य
वांचलें. संभाजीची वर्तणूक. मोंगलांनीं विजापुरचा घे-
रा उठविला; नंतर शिवाजीनें विजापुरकरांस कुमक केली
होती, तीपासून कायलाभ पा[illegible] तेणेंकरून व्यंकाजी नि-
रुत्साह जाला, यास्तव त्यास शिवाजीनें हितोपदेशार्थ, पत्र
लिहिलें, त्याशिवाजीचा मृत्यु व त्याचे स्वभावाचें वर्णन. तोमे-
ल्यानंतर तक्ताधिपती कोण कोण जाले तें वर्तमान.

सोळाशें ऐशींपासून सोळाशें एकुण नव्वदपर्यंत भागदहावा

१०

संभाजी राज्य घेत असतां, त्याणें काय काय निर्दयपणा केला;
त्याणें खांदेरीपासून शिद्दीला हांकून घावयाचा उद्योग केला,
परंतु व्यर्थ गेला. औरंगजेबाचा पुत्र सुलतान महंमद आ-
कबर, तो आपल्ये संरक्षणार्थ संभाजीजवळ राहिला. त्या
संभाजीचा सावत्र भाऊ राजाराम यास अधिपती करून, संभा-
जीला काढावा असें त्याचे जवळचा लोकांहीं योजिलें, त्यावरू-
न संभाजीनें कित्येक जिवें मारिलें. मोंगलांचें लश्कर कोंक-
णांत गेलें; तें संभाजीनें मागें हटविलें. त्याणें शिद्दीचा जं-
जिऱ्यास घेरा घातला, आणि उठून गेला. मग पोर्तुगीस
लोकांशीं युद्ध करूंलागला. त्याचा वजीर कलुषा याची गो-
ष्ट. पूर्वीं शिवाजीचे वेळेस जो लष्कराचा बंदोबस्त होता, त-
सा संभाजीचे राज्यांत चालिला नाहीं; त्याचा परिणाम कसा
ाला तें प्रकरण. औरंगजेब दक्षि[illegible] आला, त्या[illegible]
[illegible]चा प्र[illegible]य होता तो. औरं[illegible]

मोंगलांचे लश्करानें काय आचरण केलें तें. औरंगजेबानें गोंवळकोंड करांशीं सल्ला केला. विजापूर मोंगलानीं घेतलें तो प्रकार. त्यावर तें राज्य बुडून शहर ओस पडलें. पहिला जालेला सल्ला मोडून गोंवळ कोंडें औरंगजेबानें घेतलें त्यावरून तें राज्य बुडालें. हंबीरराव मराठा सेनापती शिरजीरवानास जिंकून आपण मरण पावला तो प्रकार. करनाटकांत काय काय वर्तमान जालें तें. संभाजी केवळ अयोग्य असें समजून. सुलतान महंमद आकबर निघोन गेला. नंतर दक्षिण देशाची दुर्दशा जाली, तें प्रकरण. इंग्रेज लोकांनीं समुद्रांत उपद्रव केला तो प्रकार. संभाजी आपल्या वजिरासुद्धां औरंगजेबाचे कैदेंत सांपडला, त्या दोघांचें मरण.

भाग अकरावा

सोळाशें एकुणनव्वदांपासून सत्राशें सात पर्यंत.

११

मराठयानीं रायगडीं मसलत करून संभाजीचा पुत्र शिवाजी तो प्रौढ होई तोंपर्यंत, राजाचा सावत्र भाऊ राजा राम, तो धणी केला. मोंगलानीं रायगड घेतला, तेथें संभाजीची स्त्री येसुबाई, व पुत्र शिवाजी उभयतां सांपडलीं तीं, त्याणीं औरंगजेबाकडे नेलीं. राजाराम जिंजीस गेला तेथें त्याणें शिवाजी प्रमाणें अष्टप्रधानादि करून, आपलें माहात्म्य वाढविलें. मोंगलानीं जिंजीस घेरा घातला तें काम कांहीं निमित्तानें राहिलें. मराठे मोंगलांचा मुलखीं, घांस दाणा घेऊं लागले. तन्निमित्त औरंगजेब ब्रह्मपुरीं जाऊन राहिला. इंग्रेज लोक व पोर्तुगीस लोक यांचें कांहीं वर्तमान. संताजी व धनाजी उभयतां कर्नाटकांत जाऊन मोंगलांशीं युद्ध करून जय पावले; मोंगलांचा सरदारास जिंजी घेणें आवश्यक पडलें ह्मणून, त्याणें राजारामास काढून लाविला, आणि जिंजी घेतली. मराठयानीं सातान्याची राजधानी केली. राजारामाचा अष्टप्रधानांत कांहीं बदली जाली. कान्होजी आंगरे, व शिधोजी गुजर, यांची गोष्ट. संताजी घोरपडा कोणे प्रकारें मरण पावला तें प्रकरण.

राजाराम मोठें लश्कर जमा करून, खांदेशांत व वराडांत खंडणी घेऊं लागला. औरंगजेबानें करनाटकांतून जुलफि-

कार

कारखान बोलावून आणून, राजारामाचे पाठीस लाविला. औरंगजेब फौजेसुद्धा सातार्‍यास आला, त्याणें युद्ध करून किल्ला घेतला. राजाराम याचा मृत्यु. त्याची स्त्री ताराबाई तिणें राज्य चालविलें. मराठ्यांचें प्राबल्य व मोंगलांची बलहीनता. मराठे लोक कोण कोणत्या कारणार्थ, एकचित्तेंकरून वागत गेले तें प्रकरण. औरंगजेब विजापुरीं येऊन मग त्याणें, वाकिणकेरा गांवांस घेरा घातला ती गोष्ट. मोंगलांनीं घेतलेले किल्ले मराठ्यांहीं लढून माघारे घेतले. औरंगजेब अहंमदनगरीं येऊन मृत्यु पावला.

सत्राशें सातांपासून सत्राशें वीसपर्यंत. भागबारावा.

१२

शाहूला शाहू असें नांव कोणे प्रकारें प्राप्त जालें तें प्रकरण. तो शाहू दिल्लींतून सुटून, आपल्या राज्यावर आला; तेसमयीं ताराबाईनें तो खोटा म्हटला म्हणून युद्ध जालें. अक्कलकोटच्या राजाची मूळ पीठिका. बाळाजी विश्वनाथ याचा उद्भव. मोंगल लोक व शाहू यांची वर्तणूक. धनाजी जाधव याचा मृत्यु. ताराबाईनें पन्हाळा किल्ला घेतला, आणि कोल्हापुराची राजधानी करून, तेथें राहिली. ताराबाईचा पुत्र शिवाजी याचा मृत्यु. संभाजी राजा होऊन ताराबाई बंदीस पडली. चंद्रसेन जाधव आणि बाळाजी विश्वनाथ, यांचा वाद होऊन, जीं जीं वर्तमानें जालीं तें. निजामउलमुलुख याची गोष्ट. मोंगल व मराठे यांचें युद्ध. निजामउलमुलुखानें कोल्हापुरकरांचा पक्ष धरिला; आणि शिधाजी घोरपड्यानें संभाजीचा पक्ष स्वीकारिला. मराठे लोक यांमध्ये फार अव्यवस्था जाली. कान्होजी आंग्र्यानें बहिरोपंत पेशव्याचा पराभव केला. नंतर बाळाजी विश्वनाथानें कान्होजीशीं तह केला, तेणेंकरून मराठ्यांस हित होईल असें जाणून, शाहूनें बाळाजीला पेशवाई दिली. मग तो पुरंदरचें आधिपत्य पावला. नंतर मराठ्यांची कांहीं व्यवस्था दिसूं लागली, तो तपशील. शाहूचे स्वभावाचें निरूपण. फेरुकशेर बादशाहानें मराठे लोक आपणास अनुकूळ व्हावयाचा उद्योग केला तो पर्याय. त्या-

णें

णें सैयद हुसेन अल्लीखानाशीं कृत्रिम केलें तो विस्तार. शाहू व सैयदहुसेन यांशीं तह होउन, सैयद दिल्लीस गेला. आणि फेरुकशेरास, पदच्युत करून दुसरा बादशाह स्थापिला. बाळाजी विश्वनाथ, चौथ, व सरदेशमुखी, व स्वराज्य, यांचा सनदा घेऊन साताऱ्यास आला. नंतर मराठे लोक स्वराज्यांतील वसूल जमा करूं लागले तो प्रकार. कान्होजी आंग्याची गोष्ट.

सन सत्राशें विसांपासून, सत्राशेंसवीसपर्यंत

भाग तेरावा

१३

निजामउलमुलुखानें सैयदाचे आज्ञेंत चालणें सोडून, मनांत, दक्षिण घावयाचा निश्चय केला. त्यानंतर तो सैयदाचा सरदाराशीं युद्ध करून जय पावला. सैयदहुसेन अल्लीखान, आपल्या बादशाहासहित, निजामउलमुलुखाचा पारिपत्यास दिल्लीहून निघाला. तो वाटेनें शत्रूच्या मारेकऱ्यानीं मारिला. दुसरा सैयद आबदुलखान, तो निजामउलमुलुखाशीं युद्ध करित असतां पराभव पावोन त्याचे कैदेंत सांपडला. त्यावरून दिल्लीमध्यें लोकानीं बादशाहाचे प्रसन्नतेसाठीं मोठा उत्साह केला. परशुराम त्रिंबक, व बाळाजी विश्वनाथ, व खंडेराव दाभाडे, यांचा मरणामुळें, मराठी दरबारांत काय काय वर्तलें तें. बडोदेकर गाइकवाड यांचा मूळपुरुष दमाजी गाइकवाड याचे मरणाचा प्रकार.

निजामउलमुलुख यास बादशाहानें वश करून आपली वजिरी दिली. त्यानंतर तेथील दरबारी लोकानीं त्याचा नाशाचा उद्योग केला. गुजराथेचा अधिकारी हैदर कुलीखान, त्याचा नाशाविषयीं, निजामउलमुलुखास बादशाहानें गुप्तपणें आज्ञा केली. तो निजामउलमुलुखाचे हातून पराभव पावला. मग बादशाहानें निजामउलमुलुखास वकील मुतलख नामें मोठी पदवी दिली. बाळाजी विश्वनाथाचा पुत्र बाजिराव याचें वागणें. होळकर, व शिंदे, यांची उत्पत्ती. उदाजी पंवाराची वर्तणूक. बाजीराव, बाळाजी विश्वनाथाचा पुत्र याणें काय काय मसलत केली;

ली; तीचा प्रतिपंथी श्रीपतराव झाला तें प्रकरण. शकरखेराजवळचे लढाईचा प्रकार. सुरतेचा अधिकारी, रुस्तुमअली, तो पिलाजी गाइकवाडाचे घातास प्रवर्तला. अमदाबादच्या अधिकारी आमेदखान, तो कांताजी व पिलाजी यांस चौथ देता जाला. तो ऐवज जमा कर्ते समयीं, त्या उभयतांचा कलह होऊन; कांताजीचा विभाग माहीं नदीचे वायव्येस ठरला; व अग्नायी कडचा विभाग पिलाजीचा ठरला. अमदाबादेस, शहाबागेजवळ लढाई झाली तें. गुजराथचे व्यवस्थेचा प्रकार. बाजिरावानें माळव्या मुलखीं स्वारी घातली.

सन सत्राशें सत्ताविसांपासून, सत्राशें चौतीस पर्यंत भाग चौदावा

१४

निजामउलमुलुखानें, आपलें बळ वाढवायाकरितां, मराठी सरदार लोकांत कलह उत्पन्न व्हावा; ह्मणून काय काय उद्योग, केला तें प्रकरण. त्याणें प्रतिनिधीचा योगें शाहूशीं तह करून; हैदराबादचे चवथाईची सोड चिठ्ठी घेतली. तो तह पेशव्याचे मनास आला नाहीं. निजामउलमुलुखानें, शाहू, आणि संभाजी, या उभयतां बंधूंत वैमनस्य पाडावयाचा यत्न केला; तो पेशव्यानीं व्यर्थ पाडिला. त्यावरून पेशवे, व निजामउलमुलुख, यांचें युद्ध जालें. नंतर तो निजामउलमुलुख याचा, बाजिराव पेशवे, यांचा शहाणपणापुढें उपाय चालेना; ह्मणून तहाचें बोलणें करूं लागला.

बाजिराव गुजराथची चौथ, व सरदेशमुखीची, सनद पावला. कोल्हापुरच्या राजा संभाजी, व प्रतिनिधी, हे उभयतां युद्ध करून; संभाजी पराभव पावला. पेशवे बाजिराव, व सेनापती दाभाडे, या दोघांचें युद्ध जालें; त्यांत बाजिरायाच्या जय होऊन; दाभाडा मृत्यु पावला. निजामउलमुलुखाची वर्तणूक. गुजराथ मुलखांत पिलाजी गाइकवाड, व जोतपुरच्या राजा, आभीशिंग, यांचा युद्ध प्रसंग घडला. त्यापुढें आभिशिंगानें पिलाजीशीं तह करावयाचे निमित्तें करून, मारेकरी पाठवून त्यास मारिला. बुंदलखंड मुलखीं, राजा चतुरसाल, याणें पेशव्यास कुमके

स

स घेऊन मोंगलास बुंदलखंडातून पार केला, यास्तव त्याणें बाजिरावाला कांहीं मुलुख बक्षीस दिला. राजाजयशिंग यास माळव्याचें आधिपत्य प्राप्त झालें, तें त्याणें बाजिरावास दिलें.

सनसत्राशेंचवतीसांपासून सत्राशेंचाळीसपर्यंत भाग पंधरावा १५

मराठीलोकांची वर्तणूक. रघुजीभोंसल्यास सेनासाहेब सुभा पदवी प्राप्त झाली. वाडीचे सावंत, व आंग्र्या, व शिद्दी यांचें वर्तमान, बाजिराव पेशवा माळव्या मुलखांतून; माघारा आला, तें वृत्त. मल्हारजीहोळकर याणें मुलखांत स्वांर्या घातल्या तें प्रकरण. दिल्लीच्या बादशाहीनें, निजामउलमुलुख आपणास वश व्हावा म्हणून उद्योग केला तो विस्तार. बाजिरावास खर्चाची अडचण पडली; यास्तव त्याणें बादशाह याशीं तहकरून माळव्यामुलखीं कांहीं अधिकार पावला.

त्याशिवाय त्यास दक्षिणेंतही सरदेशपांडेपणा मिळाला.

मोंगल व बाजिराव, यादोहीपक्षी युद्धाची सिद्धता आली, तेव्हां निजामउलमुलखानें मोंगलांचा पक्ष स्विकारिला. बाजीरावानें पराक्रमेंकरून दिल्लीचा दरवाजापर्यंत प्रवेश केला तो प्रकार. आंग्र्याची हकीगत. बाजिरावानें निजामउलमुलखाचा लश्करास भोपाळाजवळ घेरा घालून असा उपद्रव केलाकीं; त्यास याशीं तह करावा लागला. पोर्तुगीस लोक, व इंग्रेजलोक यांची वर्तणुक. पेशवे व रघोजीभोंसले यांचें युद्ध झालें तें. दिल्लीमध्यें फारशी मुलखाचा नादरशाहनामा बादशाह आला; त्यामुळें मोगल लोक संकट पावले तें प्रकरण. मग थोडकेच दिवसांनीं त्याणें दिल्लीचें तक्त मोंगलांस माघारें देऊन; आपण आपले मुलखीं गेला. मराठ्यांनीं वसईकिल्यास घेरा घातला ती कथा. पेशव्यांनीं दक्षिण घेतल्याचे पूर्वीं माळवा व बुदलखंड या दोहों मुलखीं कायकाय बंदोबस्त केला तो प्रकार. पेशवा हिंदुस्थानांत संचार करूं लागला. मराठ्यांनीं संभाजी आंग्र्यावर कांहीं मसलत केली होती ती, बाजिरायाचा मरणामुळें सिद्धीस न गेली. हिंदुस्थान व दक्षिणदेश आदिकरून सर्व मु

लखांचा

लरवांचा राज्याचीं वर्तमानें. बाजिरावाचा स्वभावाचें स्वरूप कथन, व त्याचे पुत्र बाळाजीबाजिराव. व रघुनाथराव, व जनार्दनबावा, व समशेरबहादुर यांची गोष्ट.

सनसत्रादोंच्याळिसांपासून सत्राशें एकुणवन्नासपर्यंत भागसोळावा

१६

कर्नाटकांत मराठ्यांचा प्रवेश. रघोजीभोसला याणे बाळाजी बाजिराव यास पेशवाई नमिळावी म्हणून राजाजवळ उद्योग केला तो शेवटास न गेला. चिमणाजी आपा याचा मृत्यु. पेशवा राजापासून महाल्याची सनद पावला. भास्करपंत बंगाल्यांत शिरला. दमाजी गाईकवाडानें माळव्यांत स्वार्या घातल्या. अलीवेरदीखानानें भास्करपंतास बंगाल्यांतून काढून दिल्यावर, रघुजीभोसला याणें स्वयें स्वारी केली. तेव्हां दिल्लीचा बादशाहानें पेशव्यास माळव्याचा अधिकार व इतर लाभाची आज्ञा दाखविली यास्तव त्याणें अलीवेरदीखानाचा पक्ष स्वीकारून रघुजीला तेथून घालविला. मग पेशवा बादशाहापासून माळव्याची सनद पावोन सातार्यास आला. त्यापुढें रघोजीभोसले आणि बाळाजीबाजिराव पेशवे यांची काहीं समजूत पडली. निजामउलमुलुख याची काही गोष्ट. रघुजीचा भास्करपंत, व मोठेमोठे मानकरी मराठे सरदारपुनः बंगाल्यांत गेले ते अलीवेरदीखाचा कपटानें घातें करून मारिले गेले, आफगाणाचा बादशाह आमेदशाह अबदाली याची गोष्ट. दिल्लीचा बादशाहाचा मृत्यु. आणि त्याचा पुत्राचें स्थापन. निजामउलमुलखाचा मृत्यु. नाशिर जंग मोठें सैन्य घेउन कर्नाटकास चालिला. राजाराम राजा कसा प्रगट झाला तें प्रकरण. त्यानंतर सातार्यास सकुवारबाईची व ताराबाईची काय वर्तणूक झालीती. बाळाजीनें सकुवारबाईला कोणेप्रकारें सती घालविली तो विस्तार.

सन

सनसत्राशें पन्नासांपासून, सनसत्राशें छपन्न पर्यंत भाग सत्राचा

१७

पेशव्यानें रघुजी भोंसला व इतर सरदार वश केले. पुणें मराठे लोक यांची राजधानी झाली. पेशवा व सदाशिवराव भाऊ यांमध्यें कांहीं कलह उत्पन्न झाला. रामचंद्रबाबा शेणवी याचा उद्भव. पेशव्यानें गाजीवदिन निजामउलमुलुखाच्या वडीलपुत्र, याचा पक्ष अंगीकारिला, आणि फ्रांशीस लोकानीं मुजाफरजंगाचा पक्ष धरून त्यास निजाम पदवी दिली. मुजाफरजंगाचा मृत्यु, व सलाबतजंगास निजाम पदवीचा लाभ. पेशवा गाजीवदिनाच्या कामासाठीं कृष्णे पर्यंत गेला, परंतु ताराबाई व गाईकवाडाची कृत्रिमामुळें माघारा आला. राजाराम मोठ्या अडचणीनें बंदींत पडला. सलाबतजंग फ्रांशीस लोकांच्या आश्रयेंकरून गोंवें लुटित पुण्याकडे गेला. रघुजी भोंसल्यानें कायकाय संपादन केलें तें प्रकरण. मीरहबीब याचा मृत्यु. दिल्लीकडील कांहीं वर्तमान व मराठे त्या कामांत शिरले तो विस्तार. गाजीवदिन शिंदा व होळकर, यांचा आश्रयेंकरून दिल्लीहून दक्षिणेस चालिला, तो आपली निजामपदवी पावेल असें सिद्ध झालें असतां आपण मृत्यु पावला. सलाबतजंग निजामपदवी पावल्यावर त्याणें पेशव्यास कायकाय दिलें तो प्रकार. पेशव्यानें कर्नाटकीं स्वारी केली. पेशव्यानें आपला भाऊ रघुनाथराव गुजराथेंत पाठविला तो तें कार्य करून हिंदुस्थानांत गेला. रघुजी भोंसल्याचा मृत्यु व त्याचा चोयां पुत्रांची गोष्ट. पेशवा व ताराबाई यांची समजूत झाली ती कथा. दिल्लीकडचें कांहीं वर्तमान. दिल्लीचा आमेदशाह पादशाह याचे गाजीवदिनाचा पुत्रानें डोळे काढून त्यास कैदेंत ठेविला, आणि जानदारशाह ह्मणून पूर्वीचा बादशाह त्याचा नातू तक्ताधिपती केला. पेशव्यानें आंग्र्याचा मुलुख घ्यावयाविषयीं इंग्रेजांशीं कांहीं बोलणेंकरून तें काम झाल्याचे पूर्वींच, त्याला सावनूर घ्यावयाकरितां तिकडे जावयाचें अगत्य पडलें. इंग्रेजांचीं लढाऊ जाहाजें जाऊन सुवर्णदुर्ग किल्ला

घेतला

Joint Project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

घेतला. तो मराठ्यांस सोंपविला. मराठे याणीं आंग्र्याचा मुलुख व किल्ले घेऊन विजयदुर्गास घेरा घातला असतां त्यांचे कुमकेस इंग्रेजांचीं जहाजें जाऊन मराठेलोक आपल्या लोकांत न घेतां तो किल्ला घेतला. मराठेलोक जाऊन त्याणीं सावनूर किल्ला घेतला. फ्रांन्सीसलोक यांस दक्षिणेंतून काढावयासाठीं पेशवा व सलाबतजंग याणीं मसलतकेली, ती बसीचा युक्तीपुढें सिद्धीस गेली नाहीं. पुण्यामध्यें पेशवे, आणि मुंबइचे इंग्रेज यांची समजूत झाली तो प्रकार.

सनसत्राशेंछप्पन्नापासून सनसत्राशें साठ पर्यंत भागअठरावा

१८

रघुनाथराव लश्करसुद्धां हिंदुस्थानांत स्वारीस गेला, व पेशवा कर्नाटकांत जाऊन श्रीरंगपट्टनच्या खंड घेतला. खडापाजवळचे लढाईचा प्रकार. म्हैसूरचा सरदार हैदरअल्ली याचा उत्कर्ष. हैदराबादच्ये दरबारीं कांहीं आभ्यंतरीय कृत्रिम झालें, तें व त्याचा शेवट. इंग्रेजलोकांनीं सुरत घेतली तें प्रकरण. पुनः मराठे याणीं कर्नाटकांत संचार केला तो व हैदराबादचें कांहीं विशेष वर्तमान. सदाशिवरावाचा स्वभावाचें निरूपण. त्या सदाशिवरावास मारेकरी घातला असतां तो वांचला तें प्रकरण. आमेदनगर मराठ्यांहीं कृत्रिमें करून घेतलें. सदाशिवराव सेनेचें मुख्यत्व पावोन रघुनाथराव कारभार करूं लागला, तो प्रकार. दक्षिणेंत मराठे व मोंगल यांशीं युद्ध होऊन मराठ्यांस काय लाभ झाला तो पर्याय.

सनसत्राशें साठांपासून एकसष्ट पर्यंत भागएकुणिसावा.

१९

आफगाणाचा बादशाह आमेदशाह अबदाली याणें हिंदुस्थानांत येऊन दिल्ली व मथुराशहर लुटलें. रघुनाथराव याणें मुलतान व लाहोर पेशव्याचे सत्तेंत आणिलें तें प्रकरण. राणोजी शिंदा याचा पुत्राचें कांहीं वर्तमान.

दिल्लीचा बादशाह अलमगीर यास शाबूदिन वजीर

याणें

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

याणें मारून टाकिला. अबदाली बादशाह याणें मुलतान व लाहोर यांतून मराठ्यांस घालविले आणि आपण दिल्ली कडे चालिला. त्याणें मराठे सरदार यांचा पराभव केला; त्यावरून सदाशिवराव त्याचा पारिपत्यास दक्षिणेहून निघाला. तो पुढें जात असतां त्यास कित्येक सरदार येऊन मिळाले. त्या योगें त्याचें सैन्य फार वाढलें. मग त्याणें तिकडे जाऊन दिल्ली हस्तगत केली, आणि नवा बादशाह स्थापिला. पानपत्राजवळची लढाई. त्यांत मराठ्यांचा बहुत नाश झाला. आफगाण लोकांचा क्रूरतेचें निरूपण. बाळाजी बाजिराव पेशवा याचा मृत्यु. त्याचा स्वभावाचें कथन.

सनसत्राशें एकसष्टांपासून सासष्टपर्यंत भागविसावा.

२०

माधवराव बल्लाळ पेशवा झाला तें प्रकरण. ताराबाईचा मृत्यु. निजाम अल्ली मराठी लोकांत वैमनस्यें पडलीं अशी संधी पाहून त्यांस जिंकावया करितां निघाला. टोंक्याचा देवस्थानाचा भंग निजाम अल्लीने केला तें प्रकरण. तो निजाम अल्ली पुण्याजवळ येऊन त्याशीं व पेशव्याशीं तह झाला. रघुनाथराव व माधवराव पेशवे यांचा बिघड झाल्यामुळें रघुनाथराव ओरंगाबादेस गेला तेथें त्यास मोंगलांची कुमक मिळून तो माघारा पुण्यावर येत असतां माधवराव पेशवा आपल्या सूज्ञपणानें त्याचा स्वाधीन झाला. रघुनाथराव मुख्यत्व पावोन त्याचा अनुचित आचरणेंकरून मोठ्मोठ्या लोकांचीं मनें विटलीं; तेणें करून ते कित्येक जाऊन मोंगलांस मिळाले. त्यावर मोंगल ब्राह्मणाचें राज्य बुडवावयास उद्युक्त झाला. मोंगल पुण्यास येऊन तें शहर लुटून तेथचा कित्येकां घरांचा खंड घेऊन कित्येक घरें जाळिलीं. शेवटीं रघुनाथराव चांगला समय पाहून मोंगलांचा लश्कराचा अगदीं पराभव करिता झाला. नंतर ओरंगाबादेस पेशवे आणि मोंगल यांचा तह झाला. हैदरअल्लीचा उत्कर्ष. माधवराव फार युक्तीनें त्या हैदराचा पराभव करिता झाला. पेशवा व निजाम अल्ली मिळून जानोजी भोंसला याशीं

Joint Project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

युद्ध करून त्यापासून दिलेला मुलुख कित्येक माघारा घेत-
ला.

सन सत्राशें साठसष्टांपासून बाहात्तरपर्यंत भागएकविसावा.

इंग्लीश सरकार कंपनी बहादुर यानामाचें अर्थसूचन व
त्या इंग्लीशलोकांहीं हिंदुमुलखीं कोणे निमित्तें प्रथम प्र-
वेश केला तें प्रकरण. पुढें त्याहीं आपल्या रक्षणार्थ राज
मंडी घेतली. मग त्याशीं आणि निजाम अल्लीशीं स्नेह प-
डला ती गोष्ट. माधवराव पेशवा करनाटकीं जाऊन तेथ-
चा खंडणीचें बहुत द्रव्य घेऊन माघारा पुण्यास आला.
रघुनाथरायानें हिंदुस्थानांत स्वारी केली. मल्हारराव हो-
ळकर याचा मृत्यु. रघुनाथराव गोहदचा राण्यापें स्थान
घ्यावयास गेला तो तेथें सिद्धी न पावतां माघारा पुण्यास आ-
ला, तेथें आपला पुतण्या माधवराव पेशवा या विषयीं त्या-
चा मनांत कांहीं अविश्वास उत्पन्न होऊन तो होळकर व दमा-
जी गाइकवाड व जानोजी भोंसला यांचा साहाय्यानें युद्ध करू-
न सर्व राज्य आपणास इच्छिता झाला. मग मोठा युद्ध प्र-
संग होऊन रघुनाथराव माधवरायाचे कैदेंत सांपडला तो
प्रकार. माधवराव व निजाम अल्ली एकचित्त होऊन जानो-
जी भोंसल्याचे मुलखीं गेले तो त्यास शरण आल्यावर पे-
शव्यांस हितावह असा जानोजीशीं तह झाला तो विस्तार.
माधवराव करनाटकांत जाऊन हैदरअल्लीचा बहुत मुलुख
घेतला. मनवगळचा किल्ला घेतेसमयीं घाडगे कुळांचे दो-
न भाग यांचा पुरातन वाद उत्पन्न पुनः झाला ती कथा.
करनाटकांत माधवराव आपलें लश्कर त्रिंबकराव मामाचा
स्वाधीन करून आपण माघारा पुण्यास आला. त्या त्रिं-
बकराव मामानें हैदरास जिंकून त्याशीं तह केला. पानप-
तचे लढाईनंतर हिंदुस्थानांत कायकाय वर्तमानें झालीं त्यां-
चा विस्तार. विसाजी कृष्ण सैन्यासहित हिंदुस्थानांत गे-
ला. दिल्लीचा बादशाहानें इंग्लीशांचा आश्रय धरिला.
नजीबअदवला याणें मराठ्यांशीं तह केला. दिल्लीचा बा-
दशाह इंग्लीशलोकांचा आश्रय सोडून मराठीलोकांकडे
गेला.

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

गेला. रूजाउद्दवला व रोहिले मिळून मराठे लोक यांस मु-लखांतून बाहेर घालवावयास सिद्ध झाले. दिल्लीच्या बादशा-ह दक्षणी ब्राह्मणाचा अनृतस्वभावास कंटाळोन, त्याणें आप-ल्या सरदारांस सर्व मराठे हांकून द्यावयास सांगितलें. माधवराव पेशवा याचा मृत्यु, व त्याचें गुण कथन. रामशा-स्त्री याची गोष्ट.

सनसत्राशें बाहात्तरांपासून सत्राशें पंचेहत्तरांपर्यंत भाग बेविसावा.

२२

रघुनाथराव बंदींतून सुटला. परंतु नारायणराव पेशव्याचा कांहीं तंट्यामुळें पुनः बंदींत पडला. नारायणरावाला मारे-करीयाणीं मारिला. मराठ्यांचें सैन्य हिंदुस्थानांतून माघारें फिरलें. रघुजी भोंसला यास सेनासाहेब सुभा पदवी प्राप्त झा-ली. निजामअल्लीवर रघुनाथराव यांचें युद्ध होऊन निजा-म पराभव पावोन त्याणें रघुनाथरायास दिलेला मुलुख याणें त्यास माघारा दिला. रघुनाथराव कर्नाटकांत गेला असतां कारभारी लोकांहीं, त्यास अहित अशी कांहीं मसलत केली. त्रिंबकरावमामा रघुनाथरावाशीं युद्ध करून पराभव पावला. मग रघुनाथरायानें हिंदुस्थानांत जाऊन इंग्लीश व होळकर व शिंदे याशीं आपल्या साहाय्यार्थ कांहीं बोलणें लाविलें. पुण्यांत कारभारी लोकांमध्यें वैमनस्य पडून, यांच्या दोन फ-ळ्या झाल्या. हैदरअल्लीनें कर्नाटकांतील मुलुख मरा-ठ्यांच्या घेतला. विलायतेंतून कंपनी सरकारचे आज्ञेनें मुं-बेहून कोणी वकीलसाहेब पुण्यांत रहावयास गेला. इंग्लिशांहीं भडोजकिल्ला घेतला. ठाणें नामें साष्टीचा किल्ला इंग्लिशांहीं घेतला. शिंदा व होळकर. यांहीं राघोबाचा प-क्ष सोडिला; यास्तव राघोबा बडोद्यास गेला. गाइकवाडा-चें कुमकेचें कांहीं रत्न. रायोबा व इंग्लीश यांचें बोलणें हो-ऊन तह झाला. त्याप्रमाणें त्याचे कुमकेस इंग्लीशांचें ल-श्कर आलें. ते व रघुनाथराय याचें लश्कर मिळून कसें कसें वर्तलें तो विस्तार. आरासाजवळचे लढाईच्या प्रका-र. जहाजाची लढाई. फत्तेसिंग गाइकवाड याचा इं-ग्लीश व रायोबा यांशीं तह झाला. रघुनाथराव याचा

उत्कर्ष

उत्कर्ष. व माधवराव नारायण पेशवा याचा ह्रास लोकांमध्यें दिसूं लागला.

सनसत्राशें पंचाहात्तरांपासून एकुण ऐशीं पर्यंत भागतेविसावा.

२३

रघुनाथराव मुंबई सरकारापासून आपलें कार्य करून घेत होता, तें कलकत्ता याचे मुख्यसाहेब आणि त्यांचें मंत्रदायकमध्यें पडल्यामुळें सिद्धीस गेलें नाहीं. कलकत्याहूनकोणी वकील साहेब पुरंदरास आला, त्याचे व पुरंदरचे कारभारी लोक यांचें वागणें व त्या वकीलाशीं त्या कारभारी मंडळानें तह केला तो विस्तार. हैदरअलीनें पेशव्याचा कांहीं मुलुख घेतला. सदाशिवरावभाऊचें सोंग घेणारा सदोबा याचा उत्कर्ष व पराभव आणि मृत्यु. राजाराम राजा याचा मृत्यु व त्याचे जागीं त्रिंबकजी भोंसला याचा पुत्र शाहू महाराज नामें करून स्थापिला. कोल्हापुरकर व मुधोजी भोंसला यांचें कांहीं मागील वर्तमान. पुण्यांत कारभारी लोकांमध्यें वैमनस्य पडून दुफळी झाली. मोरोबा फडनवीस याची मंडळी मुख्यता पावोन राघोबास आणवून तो मुख्य करावा अशी मसलत ठरली. नाना फडनवीसानें आपला अर्थ साधायासाठीं सकपट युक्ती केल्या तो प्रकार. त्यावरून राघोबाविषयीं मोरोबाचें मन फिरून त्यास रघुनाथरावाविषयीं इंग्लीश बोलत असतांही त्याणें राघोबाचें अगत्य टाकिलें. नाना फडनवीस व त्याची मंडळी श्रेष्ठता पावोन तो मोरोबा फडनवीस व त्याची मंडळी कैद केली. फ्रेंचांचा वकील पुण्यांत येऊन प्रतिष्ठेनें वागला तो प्रकार. त्या निमित्तें कलकत्याहून सहा पलटणें लष्कर मुंबईस येऊं लागलें. नंतर मुंबई सरकारांत मसलत ठरली कीं, राघोबास बळेंच पुण्यामध्यें स्थापावा. त्यावरून नाना फडनवीस याची तयारी. इकडे मुंबईसरकारचे मंडळींत वैमनस्य पडल्यानें राघोबाचा कार्यास इंग्लिशांचें लश्कर विलंबें करून बोरघाटावर जमा झालें. मग तेथून पुढें तळेगांवांजवळ मराठी लश्कराची गांठ पडली असतां त्या मुख्य साहेबांस कांहीं भय वाटोन, ते

पुढें

पुढें न जातां त्याहीं मागें हटावें असा नेम केला; त्यासंबंधें वडगांवांजवळ त्या इंग्लीश लोकांवर कांहीं अनर्थ पडला तो प्रकार.

बंगाल्याहून इंग्लीशांचें लश्कर मुंबईस येत होतें तो विस्तार. महादजी शिंद्यानें रघुनाथरावाविषयीं कायकाय वर्तणूक केली त्यागोष्टीचें कथन. त्या शिंद्यानें सखाराम बापू व चिंतोविठ्ठल हे दोघे नाना फडनवीसाच्या स्वाधीन केले.

ते त्यास अनिष्टकारक ह्मणोन त्याणें त्यांस बंदींत ठेविले असतां. त्याप्रतिबंधांतच ते उभयतां मृत्यु पावले.

सनसत्राशें एकुणऐंशींपासून पंचायशींपर्यंत भागचौविसावा

जनराल गाडुडसाहेब व नाना फडनवीस यांचें तहाविषयीं कांहीं बोलणें झालें. इंग्लीश दुसऱ्याचा पक्ष न धरितां स्वयेंच मराठ्यांलोकांशीं युद्ध करूं लागले. मग बडोद्याजवळ दुभायशहर आहे तेथें इंग्लीशांचें लश्कर जाऊन तें ठिकाण घेतलें. फत्तेशिंग गाइकवाड याशीं तह केल्याचा प्रकार. पेशव्याच्या लोकांपासून अमदाबाद कोट इंग्लीशांहीं लढोन घेतला. मग गाडुडसाहेब यास जिंकावयाकरितां शिंदे व होळकर गुजराथेंत गेले, ते कोणकोणत्या प्रकारें वागले तें प्रकरण. बंगाल्याहून लश्कर येऊन ग्वाल्हेर व लाहोर हे दोन्ही किल्ले घेतले. कोंकणांत इंग्लीश व मराठे युद्ध करिते झाले तो प्रकार. दुघाराजवळची लढाई. वसयीकिल्ला इंग्लीशांहीं हस्तगत केला. जनराल गाडुडसाहेब कष्टा मरकलतीनें बोरघाटास ठाणें धरून राहिला, मग मुंबईकडे त्यास हटून जाणें प्राप्त झालें. त्यांत त्याचा कांहींसा नाश झाला. बंगाल्याचें लश्कर शिंद्याचा मुलखांत शिरलें तो प्रकार. मद्रासचे कुमकेस कलकत्याहून लश्कर पायवाटेनें पाठविलें तेसमयीं मुधोजी भोसल्याचें लश्कर त्या लकुत्यास होतें तत्संबंधे आपल्या लश्करास अडथळा न होण्याविषयीं कलकत्याचा साहेबानें तो मुधोजी स्वपक्षानुसारी केला. सर्व मराठे व इंग्लीश यांचा महादजी शिंद्याचा द्वारें तह झाला.

Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

ला. दिल्लीकडील कांहीं वर्त्तमान. हैदरअल्ली मरण पावल्यावर त्याचा पुत्र टिपू याचें वागणें. मद्रासेच्या इंग्लीशांहीं सालभ्याच्या तहाचा वेत ध्यानांत न आणितां टिपूशीं वेगळा तह केला. नाना फडनवीस व निजाम यांची टिपूवर कांहीं मसलत झाली. रघुनाथरावाचा मृत्यु व त्याचा पुत्रांची कांहीं गोष्ट. सन् सत्राशें ब्याहत्तरांपासून दिल्लीकडे कायकाय वर्त्तमान झालें तें प्रकरण. रूजाअदवल्याचा मृत्यु. नजीफखानाचा दत्तपुत्र याणें शिंद्याची कुमक मागीतली. तेणेंकरून तो शिंदा दिल्लीमध्यें फार योग्यता पावला. त्यायोगें शिंदा उन्मत्त होऊन त्याणें इंग्लीशांस कांहीं अमर्याद मागणें केलें. त्यावरून ते रुष्ट होऊन त्यांहीं शिंद्याची मध्यस्थता दूर करून. आपला कोणी साहेब नेहेमी पुण्यास असावा असा नेम केला.

सनसत्राशें पंचायशींपासून नव्वदपर्यंत भाग पंचविसावा

२५

टिपू नरगुंदच्या देसाया बरोबर कसकसा वागला तें प्रकरण. त्या टिपूनें हिंदूवर जुलुम करून मुसलमान केले. नाना फडनवीस याणें टिपूच्या शिकावयाविषयीं इंग्लिशांचे कुमकेविषयीं यत्न केला परंतु तो सिद्धीस गेला नाहीं. पुण्याहून मराठ्यांचें लश्कर निघालें तें निजामअल्ली व मुधोजी भोंसले यांस मिळून टिपूवर चालिलें. बदामीकिल्ला युद्ध करून मराठ्यांहीं घेतला. तुकोजी होळकर कितुरास जाऊन कायकाय करिता झाला, तो प्रकार. सावनुरचा नवाबाची कांहीं गोष्ट. टिपूनें एकाएकी मराठ्यांशीं तहाचें बोलणें लाविलें तो विस्तार. महादजी शिंदा दिल्लीमध्यें योग्यतेस चढूं लागला असतां. त्याणें अन्यायकर्मे केलीं त्यामुळें मुसलमानलोक त्याचा द्वेष करूं लागले. त्या शिंद्यानें रजपुतांकडे खंडणी मागीतली असतां. ते सारे एकत्र मिळून त्याशीं युद्ध करिते झाले. त्या युद्धाचा प्रकार व त्याचा शेवट कसा झाला तें प्रकरण. त्या शिंद्यास संकट प्राप्त झालें असतां तो कसकसा वागला तें प्रकरण. त्यास पुण्याहून कुमक येऊन पोंहचली.

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

आग्र्याजवळची लढाई. इस्मायलबेगाचा पराभव. कोर्णा गुलामकादर मामा याचें आचरण व त्याचा मृत्यु. शिंदा दिल्ली मध्यें पुनः मोठी योग्यता पावला. त्याणें आपल्या लष्करचा कायकाय बंदोस्त केला तो विस्तार.

सनसत्याशीं नव्वदांपासून ब्याण्णवपर्यंत भागसव्विसावा

२६

टिपूनें पेशव्यांशीं तह केलेला मोडून फौजेची तयारी केली. नंतर टिपूनें इंग्लीशांचा मित्र त्रावनकोरवाला याशीं युद्ध केलें असतां, त्याचा पारिपत्याविषयीं इंग्लिश व मराठे व मोंगल, यांचें ऐक्य झालें. इंग्लीशांची टोळी परशरामभाऊस मिळून टिपूशीं युद्धाचा उपक्रम केला. धारवाड किल्याचा युद्धाचा प्रकार. मद्रासेकडून इंग्लीशांचें लष्कर आलें त्याचें वाग्णें. मोंगलांची वर्तणूक. हरिपंतफडके व परशरामभाऊ यांचें लष्कर इंग्लीशांस मिळालें तो विस्तार. लाटकानवालिसानें टिपूचा पराभव करून श्रीरंगपट्टणास घेरा घालावयाची तयारी केली असतां, अन्न तृणादि तोट्यामुळें त्यास तो उद्योग सोडावा लागला. यानंतर इंग्लीश व मराठे व मोंगल यांचा टिपूचा मुलखीं कसकसा संचार झाला तो प्रकार. लाटकानवालिसानें पुनः श्रीरंगपट्टणास घेरा घातला. मग सल्ला झाल्यावर इंग्लीश व मराठे व मोंगल यास कायकाय लाभ झाला ती कथा. परशरामभाऊ श्रीरंगपट्टणास विलंबें करून आला तो विस्तार. त्यास तेथून माघारा पुण्यास जातांना वाटेनें बहूत उपद्रव सोसावा लागला.

सनसत्याशीं ब्याण्णवांपासून पंचाण्णवपर्यंत भागसत्ताविसावा.

२७

महादजी शिंदा पुण्यांतील कारभारी मंडळीपेक्षां वर्चढ होण्याविषयीं पुण्यास गेला. पेशव्यास वश करून घ्यावयाविषयीं त्याणें उद्योग कसकसा केला तो प्रकार. पेशव्यास वकील मुतलकनामें पदवी प्राप्त होऊन पेशव्यानेंही महादजी शिंद्यास आपला हस्तक करून दिल्लीचा कामावर

स्थापिला

स्थापिला. तो विस्तार. रजपूतांचा मुलखांत शिंदे होळकर यांचा सरदारासरदारांची लखेरीजवळ लढाई झाली तें प्रकरण. त्यामुळें पुण्यांतील वहिवाटींत कांहीं अंतर पडलें. नाना फडनवीस याणें पेशव्यांशीं एकांत करून आपली मुख्यता स्थिर केली. महादजी शिंद्याचा मृत्यु. त्याचा स्वभावाचें व बुद्धीचें वर्णन. त्याचे जागीं त्याचा भावाचा नातू दवलतराव शिंदा याची स्थापना. बडोद्याचें वर्तमान. गोविंदराव गाइकवाड यास बडोद्यांत अधिकार प्राप्त झाला. महाराष्ट्र मुलखाचा पश्चिमभाग समुद्रतीर तेथचे मंडलाधिपति त्यांचीं वर्तमानें. त्यांहीं चांचेपणा केला तो व त्याचें निवारण. मराठी लोक पहिल्या लढाईची चाल टाकून पलटणाचा भरंवशावर लढूं लागल्यानें काय काय परिणाम झाला तो प्रकार. होळकरानें पलटनें चाकरीस ठेविलीं. मराठी समुदाय मिळून निजामाशीं बाकी ऐवज मागावयाचे निमित्तें युद्धास सिद्ध झाले, व खरड्याची लढाई. निजामाचा पुत्र अलीजहा तो मृत्यु पावला. नाना फडनवीस याची कांहीं गोष्ट.

सन सत्राशें पंचाण्णवांपासून नव्याण्णवपर्यंत भाग अठ्ठाविसावा

२८.

नानाफडनवीस माधवराव नारायण पेशवा यास कोणत्याप्रकारें बंदोबस्तानें वागवीत होता तें व सातारच्याचा राजा वा रघुनाथरावाचें कुटुंब यांस कसा बंदोबस्तांत रक्षिलें तें प्रकरण. रघुनाथरावाचा औरस पुत्रांत बाजीराव वडील त्याचे गुण व स्वरूप याचें वर्णन. त्या बाजीरावाविषयीं नानानें फार मत्सर केला तो प्रकार. माधवराव नारायण पेशवा व बाजीराव रघुनाथ हे दोघे नानाच्या बंदोबस्तांत होते यास्तव ते समदुःखी होऊन त्या उभयतांची मैत्री झाली. तें नानास विदित होऊन त्याणें त्या उभयतांचा विशेष बंदोबस्त केला. तें माधवरावास सहन न होतां त्याणें माडीवरून उडी टाकिली, आणि मृत्यु पावला. नानानें बाजीराव, गादीचा अधिकारी न व्हावा म्हणून यत्न

केला

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com